

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad.

Recht en (grenzen aan) vooruitgang

Op 7 mei 2010 organiseert de Vlaamse Juristenvereniging aan de Universiteit Antwerpen een colloquium met als thema «Recht en Vooruitgang».

De laatste decennia worden gekenmerkt door een verregaande en steeds snellere vooruitgang van de medische wetenschap en de technologie. Dat dat in de regel positieve gevolgen heeft, valt niet te ontkennen. Toch rijzen daarbij ook fundamentele vragen, in het bijzonder hoe het recht met deze ontwikkelingen omgaat en hoe het recht zich naar aanleiding daarvan zelf verder ontwikkelt.

Tijdens dit colloquium zal onder meer onderzocht worden of er grenzen zijn aan deze ontwikkelingen en of het recht die grenzen kan of moet aangeven: we denken aan de eerbiediging van de menselijke persoon of de privacy, maar ook aan beginselen die de grenzen kunnen of moeten aangeven, zoals het voorzorgsbeginsel, dat we kennen uit diverse rechtsgebieden.

Zo zal ondergetekende in zijn bijdrage het juridisch statuut en de rol van het voorzorgsbeginsel in onze samenleving uitdiepen. Het beginsel werd van bij aanvang bedoeld een tegengewicht te vormen voor het ongebreidelde wetenschapsoptimisme en de innovatiedrang, en was aldus voorbestemd een rol te spelen niet enkel in het milieurecht maar ook in het ge-

zondheidsrecht. Bij uitstek richt het beginsel zich tot de overheden en dwingt het hen om onzekere, maar niet louter hypothetische risico's van ernstige en onherstelbare schade mee te nemen in hun besluitvorming. Zelden heeft een rechtsbeginsel zoveel reactie losgemaakt als het voorzorgsbeginsel. Niet alleen juristen, maar ook filosofen, sociologen en exacte wetenschappers uit diverse disciplines voelen zich geroepen om een standpunt in te nemen over de draagwijdte van dit controversiële beginsel in de meest uiteenlopende domeinen (zoals de opwarming van de aarde, genetische modificatie, nanotechnologie, elektromagnetische straling, geneesmiddelen...).

Bij gebrek aan een eenduidige definitie in de (internationale, EU- en nationale) regelgeving, gebruiken de protagonisten in het politieke debat het beginsel in deze of gene richting. De vaak onverzoeerbare opvattingen staan haaks op de meer gematigde invulling ervan in de rechtspraak. In de rechtspraak van het EU-Gerecht en het Hof van Justitie heeft het beginsel geleid tot een nieuwe benadering van de (soms tegenstrijdige) expertenrapporten. Ook traditionele beleidsbeginselen en rechtsregels, zoals de openbaarheid van bestuur en de motiveringsplicht, krijgen hierdoor een vernieuwde invulling.

Wie evenwel vreesde dat het beginsel de rechter ertoe zou aan-

zetten om steeds verder door te dringen in de bevoegdheidsfeer van de andere staatsmachten, had het verkeerd voor. Zeker in de EU, maar ook bijvoorbeeld in Frankrijk, waar het beginsel is opgenomen in de Grondwet, is het voorzorgsbeginsel nochtans pijlsnel opgeklommen tot de hoogste regionen van de rechtsorde. Het is evenwel *niet* eenzaam aan de top, en het voorzorgsbeginsel moet naast zich andere beginselen dulden die het aanvullen, inperken en corrigeren. Een van die beginselen is het proportionaliteitsbeginsel, waarvan de rechterlijke toetsing afstandelijker wordt naarmate de complexiteit van de beslissing toeneemt. Van een dergelijke discretionaire bevoegdheid is zeker sprake wanneer de (nationale of EU-)overheid een complex risicobeleid uitwerkt, maar ook wanneer zij bijvoorbeeld maatregelen neemt in de strijd tegen terrorisme. In beide gevallen vertoont het rechterlijke toetsingskader grote gelijkenissen.

Het voorzorgsbeginsel dat vaak in één adem wordt genoemd met duurzame ontwikkeling, is onbetwistbaar een raakvlak van recht en vooruitgang. De grenzen aan vooruitgang zijn niet afhankelijk van onze generatie alleen, en het voorzorgsbeginsel dwingt ons ertoe vooruit te kijken. Hoe het beginsel dit doet en hoe het zelf wordt begrensd, zijn vraagstukken die aan bod komen tijdens het colloquium.

Steven Lierman